

Zəkulla
Bayramlı
f.f.d. dosent

(əvvəli ötən sayımızda)

**Hər an vüsalına can atıram mən,
Qərib vüsalına can atan kimi.
Ağlım söz kəsəndən vətəndir mənə,
Necə tərk eyləyim yarın kuyini?**

Füzuli qəzəllərinin əsas məğzini təşkil edən təmənnəsiz və fədakar aşiq obrazı da "Qəm karvanı"nda çox qabarıqdır. Burada da məşuqunu canından artıq sevən aşiq "odlu göz yaşlarını öz sərvinin ayağı altına sevincə səpər", ona "qurban olmaq üçün bir canın az olduğunu" deyir, ulu Tanrıdan "min can arzulayır". Bəzən də, eynilə klassik eşq fədailəri kimi, onun zalımlığından gileylənir, hətta bəzən yaradanın belə etinasızlığından şikayət edir:

**Bağrım parçalanır sən hər baxanda,
Gündə bir ciyəri, de, hardan alım?**

**Ahımdan ulduzlar alışar göydə,
Muradımın şəmi alışmaz ancaq.**

Bəzən Məcnun kimi öz dərdinə əlac edilməsini istəmir, həkim-təbib yardımından imtina edir, bu sevgi xəstəliyinin daha da şiddətlənməsini arzulayır. Həm də çoxlu dava-dərman qəbul etdiyindən artıq "tiryəxzadə" olduğunu, yəni müalicəyə tabe olmadığını dilə gətirir. Sevgili yardan gələn ağrı-acının şirinliyindən, doğmalığından mənəvi zövq duyur:

**Dərdim yüz dərmandan artıqdır, təbib,
Cünunluq yolundan məni əyləmə.
Yar vuran yaraya dərman eyləyib,
Məni şirin zövqdən məhrum eyləmə.**

Bəzən hətta Məcnundan da irəli getdiyini, əşqlikdə və fədakarlıqda ondan çox qabaqda olduğunu deyir. Öz sevdini hər gördüyündə cismnin ürək qanına bulanmasından danışır.

**Məcnunda olsaydı fəğanım əgər,
Yuva qurardımı quşlar başında?
Yəqin ki, yaqut tək qiymətim artar,
Bağrımın qanına boyandıqca mən.**

Rafiq Yusifoğlu poeziyasında Füzuli sevgisi

Eyni zamanda, öz dərdinin günbəgün artıb çoxalmasını o da hər gələn dərdsiz-qəmsizin, yəni sevgisiz insanların fikir-rəyləriylə hesablaşmasında, onların məsləhətiylə oturub-durmasında görür, elə buna görə də özünü qınayır. Dolayısıyla eşq dərdinin müalicə edilə bilməyəcəyini bir də vurğulayır.

R.Yusifoğlunun "Qəm karvanı" poemasında eynən Füzuli poetikasında olduğu kimi, "göz yaşının" ayrıca yeri və müxtəlif məqamlarda işlənmə funksiyaları vardır: "daima ağlar aşıqın qəlbindən çıxan odlu ahlara olmasaydı, göz yaşları bir anda bütün dünyanı tutardı". "Göz yaşı sevən üçün sevdalı dənizdir". "Tökmə göz yaşını vüsal çağında, hicran günlərində gərəyin olar". "Qaşlarım yelkənsiz qayıqlar kimi, az qalır qərq ola gözüm yaşına". Bu cür hədsiz-hüduzsuz bir məhəbbətlə sevən aşıqın tək-tənha olmasının da günahkarı bəzən onun elə özünün tökdüyü göz yaşlarıdır:

**Dərdimi duyana dərd oldu dünya,
Eşqimə bir nəfər gülən qalmadı.
Gözümün yaşında qərq oldu dünya,
Gözümün yaşını silən qalmadı.**

Bu fədakar və böyük ürəkli aşiq sevdinin yanına tez-tez getmir ki, nəinki onun özü, hətta itləri də rahatsız olar. Mey içməse dərddən-qəmdən özü ölür, mey içəndə isə nadan və ürəksiz adamların yersiz öyüd-nəsihətləri onu mənən öldürür. Bu meyin bədəsinə şair "qəm dənizində qərq olan" aşıqın "dadına çatan qayıq" kimi səciyyələndirir. Başqa bir yerdə vüsal çağında sevincdən ağlayan gözəli bu inci kimi göz yaşlarını qorumağa səsləyir, "hicran günlərində gərəyin olar", - deyir.

Bu dünyada "yarının yanında olmağı" arzulayan lirik qəhrəman bununla yetərənib "cənnətə belə həvəs göstərməyəcəyini" bildirir, "pəncərəsi önündə durduğu yerə cənnət quşunun min il ucsa belə yetişə bilməyəcəyini" qeyd edir. Hətta "cənnətin onun ayaq torpağı kimi pak olmadığına" inanır. Eyni zamanda, əsərdə bir "kölgə" də görürük. Öləndə qəbri üstündə baş daşı istəmir, "yarımın kölgəsi baş daşım olsun", - deyir. Bir az sonra bu obraz yenə qayıdır, sən demə sevgili gözəlin heç kölgəsi də yoxmuş. Niyə? - çünki, bəllur kimi saf və şəffaf bir bədəni vardır ki, torpağa kölgəsi də düşmür.

**Ah çəkdim, ürəyim yarpağa döndü,
Demə bu xəzəlin yiyəsi yoxmuş.
Kölgənin xətrinə torpağa döndüm,
Büllur qamətinin kölgəsi yoxmuş.**

Heç olmasa, torpaq olub istəklisinə qovuşmaq istəyən aşiq bu vüsaldan da məhrum olur, yenə muradına yetişmir.

Bir yerdə Füzulinin poetik dünyagörüşünə tam uyğun olaraq,

**Məndə can qoymayıb bu şeydə könül,
Verim bir gözələ, qurtarsın canım, -
deyən şair başqa bir yerdə
Məndəki nəfəs də özümün deyil,
Bir gözəl pərinin əmanətidir, -**

qərarını verir. Fikrimizcə, bu söz yerinə düşmür və Füzuli poetikasına yaddır. Füzulidə nəfəs Allahın verdiyi əmanət olaraq cəlvələnir, özü də nə zamansa geri alınacaq. Necə ki, can cananın əmanəti, saxlancıdır.

Bir yerdə də "Gözəllərin atdığı daşları yığıb özü üçün qəmxanə tikdiyini" bildirir. Bu da Füzulinin yaradıcılıq psixologiyasına uyğun gəlir. Füzulidə nadan, yaramaz və bədxah adamların sevən və anlayan aşiqə atdığı tənə daşlarından söhbət gedir. Gözəllər daş atmaz, naz-qəmzə edər, işvəli baxış-göz atarlar...Nə deyim, bəlkə "yanlış da bir naxışdır". Bəlkə bunlar da şair R.Yusifoğlunun Füzulinin klassik obraz və deyimlərinə gətirmək istədiyi özünəməxsus yenilik, müasirlik çalarlarıdır... Bu arzu və istəklə, "suçu yalnız sevmək

olan" bir aşiq ömrü yaşayaraq qocalan lirik qəhrəman elə bu yanğıyla da dünyadan köçəcəyinə təəssüflənir, bunu təbii və zərurət kimi başa düşür, - eynən Məcnun kimi, Füzuli kimi.

**Dünya qapısından çıxırıq deyə,
Fələk qəddimizi əyibdir bizim...**

Poemanın sonunda sonluq-epiloq təsiri bağışlayan 6 bəndlik şeirdə müəllif özünü yenə "qəlb şairinə" - Füzuliyə tutur, "damar kimi hər misrasında ürəyinin qanı axan", "şeyrlərlə Bağdad xurmasına şirinlik verən", "bir diyara qoşun çəkməsə də, sözüylə dünyanı fəth eləyən" Füzuliyə. Və ustadından bir çox dərslər alan şair iki şeyi ayrıca qeyd edir; sonsuz sevgi və bitib-tükənməz dərd-qəm fəlsəfəsi. Füzuli poeziyasının mayasını təşkil edən iki başlıca nəsnə-iki əsas motiv. Bu sonsuz sevgidən doğan dərd-qəm gəldikdə,

**Qəm çəkmək işində bizə yar oldun,
Nə qədər dərd olsa, inləmərik biz,**

deyən müəllif bu sevginin qaynağı, ilham mənbəyi olan gözəllər və gözəlliklər haqqındakı bu sözlərlə fikrini bitirir:

**Sağ ol, bəxtiyaram şeirin, sözünlə,
Hər misran qəlbimi nura bələdi.
Tale gözəlləri sənə gözünlə
Görməyi mənə də qismət elədi...**

Füzuli qəzəlləri kimi özündə bir çoxmənalılıq yükü daşıyan son beyt Füzuli dünyasından xəbərsiz oxucuda istər-istəməz bəzi suallar doğurur; axı Füzuli gözəllərə necə baxıb, hansı gözle görüb onları? Göz, gözəl və gözəllik məfhumlarında hansı assosiativ mənalar, çalarlar axtarılıb-arayıb?.. Sonda oxucunu bu cür çarpaşlıq suallarla baş-baş buraxan Rafiq Yusifoğlu dolayısıyla özünün də bir sevgi şairi olduğunu bir daha təsdiqləyir, - eynən ustadı Füzuli kimi. Sonda bir şeyi də demək istərdim. Üstünə-başına Füzuli közü-şöləsi düşən, özündə, sözündə Füzulidən bir işıq dilimi, bir nur parçası gəzdirən hər bir yaradıcı adam, mənim fikrimcə, özünü şair sayıb bilər. Rafiq Yusifoğlu da belələrindəndir.